

YTTRANDE
7 juni 2011
Dnr. 6-9-11

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande på Huvudbetänkandet Långtidsutredningen 2011 (dnr Fi2011/631)

KONJUNKTURINSTITUTETS SAMLADE BEDÖMNING

Långtidsutredningen beskriver och analyserar den svenska arbetsmarknadens funktionssätt på ett utförligt och omfattande sätt. Utredningens analys motsvarar i hög grad Konjunkturinstitutets bedömning av arbetsmarknaden. Konjunkturinstitutet delar synen om att dagens skatte- och transfereringssystem försvagar individens drivkrafter för att arbeta och att det därför är motiverat att lägga fram reformer som främjar arbetsutbudet. Konjunkturinstitutet delar också synen att även värdet av fritid ska vägas in när behovet och lämpligheten av fortsatta reformer bedöms. Det är viktigt, vilket Långtidsutredningen också betonar, att analysera såväl den intensiva som den extensiva marginalen.¹ Konjunkturinstitutet håller med om att jobbskatteavdraget och andra utbudsfrämjande reformer sannolikt har en avtagande effekt och att det därför är viktigt att analysera de hittills genomförda stegen av jobbskatteavdraget innan nya lanseras. Jobbskatteavdraget, värnskatten och många andra skatter bedöms bäst som en del av en mer omfattande översyn av skattesystemet där både fördelnings- och effektivitetsaspekter beaktas.

Rapportens olika kapitel mynnar ut i en lång rad tentativa förslag till reformer avseende bland annat arbetslöshetsförsäkring, arbetsmarknads- politik, anställningsskydd, skattesystemet, sjukförsäkring, utbildnings- systemet och integrationspolitik. Långtidsutredningens reformförslag understöds och motiveras av pedagogisk och kompetent ekonomisk analys. De flesta reformerna skulle ändå förtjäna ett betydligt mer detaljerat och utförligt beslutsunderlag ifall regeringen väljer att gå vidare med dem. Konjunkturinstitutets uppgift är inte att lansera nya reformer utan analysera

¹ För jobbskatteavdragets arbetsutbudseffekter, se Konjunkturinstitutets Specialstudie n 24, Kvinnors och mäns arbetsutbudspreferenser, analys med en strukturell arbetsutbudsmodell, 2011; för hur drivkrafterna för att arbeta har förändrats, se Konjunkturinstitutets Specialstudie n 21, Ekonomiska drivkrafter för arbete, 2010.

effekter av genomförda reformer eller utvärdera detaljerade reformförslag. Konjunkturinstitutet har därför inte försökt bedöma alla de talrika reformförslag som utredningen lanserar. Konjunkturinstitutet påpekar att Långtidsutredningens argumentation främst baseras på mikroekonomisk analys. Om regeringen väljer att gå vidare med några av utredningens förslag bör en utförlig makroekonomisk analys också genomföras och förslagets statsfinansiella effekter beaktas.

LÖNEBILDNING OCH MÖJLIGHETER FÖR LÖNEÖKNINGAR

Långtidsutredningens analys av svensk lönebildning är i huvudsak i linje med Konjunkturinstitutets uppfattning. Konjunkturinstitutet håller med om risken för att minimilöner kan bilda ett lönegolv som försvårar sysselsättning av individer med en kortare utbildning.²

Konjunkturinstitutet delar synen att den nuvarande lönebildningsmodellen med normerande industriavtal har fungerat väl och att det därför inte finns några starka skäl att byta förhandlingsordning.³ Liksom Långtidsutredningen anser Konjunkturinstitutet att det är produktivitets- och prisutvecklingen i Sverige som styr lönesättning vid rörlig växelkurs.⁴ Konjunkturinstitutet delar utredningens kritiska inställning till hur löneökningarna ibland bedöms utifrån en jämförelse med konkurrentländernas löneutveckling.

Långtidsutredningen överdriver ändå något när den påpekar att löneutrymmet i dag bedöms ”i praktiken i hög grad utifrån löneutveckling och produktivitetstillväxt i våra viktigaste konkurrentländer och då framförallt i Tyskland” (s 103). Trots att Europeanormen och andra internationella jämförelser ofta åberopas i debatten, verkar det ändå finnas ett någorlunda stabilt samband mellan löneökningar och resursutnyttjandet i Sverige (se till exempel diagram 173 i Konjunkturläget mars 2011). Detta antyder att internationella lönejämförelser i själva verket inte är så avgörande som lönediskussionen ibland verkar göra gällande.

Långtidsutredningen använder begreppet ”löneutrymme” i sin diskussion om förutsättningarna för löneökningar. Konjunkturinstitutet undviker i sina uttalanden och i sina Lönebildningsrapporter detta begrepp. Att beteckna möjligheten för löneökningar som ett ”utrymme” antyder på ett vilseledande sätt att det skulle finnas något givet utrymme för löntagarna att disponera, oavsett av hur arbetslöshet och sysselsättning ser ut. Det är sant att löneökningstakten på lång sikt fullt ut bestäms av produktivitets- och prisutvecklingen, men nivån av de löneökningar som arbetsmarknadsparterna kommer överens om påverkar starkt den nivå på arbetslöshet och

² Se Lönebildningsrapporten 2010.

³ Se kapitel 5 och 6 i Lönebildningsrapporten 2011, samt ”Interpreting Wage Bargaining Norms”, Konjunkturinstitutet Working Paper 116, 2010.

⁴ Det också märkligt att Medlingsinstitutet enligt sitt regleringsbrev ska redovisa arbetskraftskostnaden, mätt som procentuell förändring från föregående år ”i förhållande till euroområdet och USA”.

sysselsättning som kan åstadkommas. Detta påpekas också förtjänstfullt i utredningen (*”det är absolut nödvändigt att större hänsyn tas till obalanser på arbetsmarknaden”*, s 104), men budskapet blir tydligare om begreppet utrymme undviks.

REFERENSVÄRDE FÖR NÄRINGSLIVETS PRISÖKNINGAR

Långtidsutredningens behandling av hur ”löneutrymmet” bestäms är otydlig och kan ge intrycket att den strukturella löneökningstakten motsvarar summan av produktivitetstillväxten och ett inflationsmål på 2 procent (s 104). Enligt den analys som Konjunkturinstitutet presenterat i Lönebildningsrapporten 2011 är det dock summan av näringslivets produktivitetstillväxt och näringslivets förädlingsvärdeprisökning som utgör den strukturella löneökningstakten. Enligt Konjunkturinstitutets modellanalys uppgår den trendmässiga, konjunkturellt balanserade ökningstakten av näringslivets förädlingsvärdepriser till 1,3 procent, inte 2 procent.⁵

ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRINGEN

Utredningen lyfter fram flera möjliga sätt att förändra arbetslöshetsförsäkringen. Förutom att arbetslöshetsförsäkringen ska verka som ett skyddsnät för den enskilde individen har den också en viktig roll som makroekonomisk stabilisator i lågkonjunkturer. Graden av ersättning vid arbetslöshet påverkar bland annat hushållens konsumtion och en högre ersättningsgrad motverkar delvis de negativa effekterna på makronivå av stigande arbetslöshet.

Genom att ersättningstaket i arbetslöshetsförsäkringen har varit oförändrat under en lång period så har ersättningens värde gradvis urholkats, vilket torde ha minskat arbetslöshetsförsäkringens stabiliserande effekt.

Konjunkturinstitutet delar utredningens principiella uppfattning att ersättningstaket bör justeras upp automatiskt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Mats Dillén. Föredragande har varit Juhana Vartiainen.

Mats Dillén

Juhana Vartiainen

⁵ Se kapitel 4 i Lönebildningsrapporten 2011 och Konjunkturinstitutets Working Paper n 106, ”Strukturell utveckling av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin”, maj 2011.